

Nagy Tamás – Oláh Zsolt

Fordult a kocka a vállalati hitelezésben

A válságot követő években jelentős hitelszűke volt tapasztalható a hazai bankszektor vállalati hitelaktivitásában. 2009 és 2013 között évente 4-5 százalékkal esett vissza a hitelezési volumen, amely elsősorban a leginkább sérülékeny kkv szektort sújtotta. Az ennek nyomán felépülő makrogazdasági kockázatok a hazai növekedést és a foglalkoztatottságot egyaránt veszélyeztették. Az MNB a hitelszűke tartós fennmaradása ellen 2013-ban a Növekedési Hitelprogram elindítása mellett döntött. Az NHP 2013-tól kezdődően megállította a mérséklődést, stabilizálta a kkv-hitelezést, végül fordulatot is hozott a szektorban. Az NHP három szakaszában 2013 óta összesen 38 ezer vállalkozás jutott kedvező finanszírozáshoz mintegy 2 600 milliárd forint összegben. 2015-től tehát a kkv-hitelezés folyamatos bővülésének lehetünk szemtanúi. A Növekedési Hitelprogram akut problémákra adott célzott monetáris politikai eszközként került bevezetésre, természetéből adódóan átmeneti időszakra. Így 2016-ban az NHP kivezetési szakaszával párhuzamosan elindította a Piaci Hitelprogramot a kkv-hitelezés piaci alapú ösztönzése céljából. 2016-ban pedig már a teljes vállalati hitelezés fordulatáról is beszélhetünk, amelyet a piaci alapú hitelezés élénkülése kísért. A tavalyi évben a vállalati hitelezés egésze ugyanis több mint 4 százalékkal növekedett, míg a kkv-hitelezés, előzetes adataink alapján, közel 12 százalékkal bővíthetett. Az NHP kivezetési szakasza után várhatóan biztosított lesz a kkv-hitelezés megfelelő mennyiségi utánpótlása, ugyanakkor biztosítani szükséges az elérhető finanszírozás minőségi kritériumait is.

A mélyülő hitelválság ellenszere - aktív jegybanki szerepvállalás

A 2008/2009-es válságot követően globálisan és Magyarországon is jelentős mérlegkiigazítás ment végbe az egyes szektorokban, amely visszavetette a hitelkeresletet és a hitelkínálatot egyaránt. A bankszektorban egyszerre emelkedtek meg a finanszírozási költségek, szűkültek be az elérhető források és növekedtek a hitelezési veszteségek. Így a pénzügyi közvetítőrendszernek a hitelezési képessége és hajlandósága is megromlott - kevesebb hitelt tudtak kihelyezni, de jelentősen szűkítették a meghitelezhető vállalatok körét is.

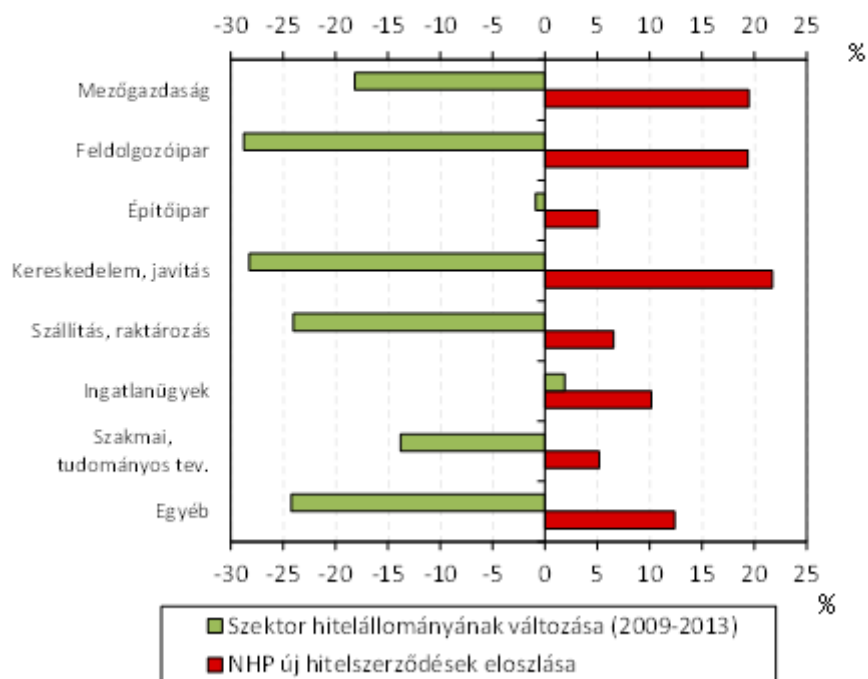
A banki kockázatkerülés eredményeként szűkültek, de egyúttal drágultak is a vállalatok számára elérhető források, csökkentve, esetleg ellehetetlenítve ezzel a vállalati beruházásokat. Hosszú távon mindez csökkenti a vállalatok jövedelemtermelő képességét, a kapacitások leépüléséhez vezet, sok esetben pedig egyenesen a túlélés lehet a célja a megfelelő finanszírozás megszerzésének. Mindezek következménye az üzleti aktivitás visszafogása, a foglalkoztatás csökkenése, a vállalati csődök

ugrásszerű növekedése. Végül pedig negatív visszacsatolásként ezek visszahatnak a banki hitelkínálatra is, spirálszerűen mélyítve a válságot.

A válságot követő években jelentős mértékben esett vissza a hazai vállalati hitelezés volumene Magyarországon, évente 4-5 százalékos, így 2009 és 2013 között összesen kb. 20 százalékos leépülés volt megfigyelhető. A hitelszűke elsődleges tényezőjeként a hitelkínálatot azonosítottuk korábbi tanulmányainkban, melynek oka kezdetben a bankok likviditási és tőkeellátottságára (hitelezési képesség), majd a kockázatvállalásukra (hitelezési hajlandóság) volt visszavezethető. A hazai hitelszűke a legsérülékenyebb vállalati csoportot, a hazai tulajdonú kkv-kat sújtotta leginkább, amelyek a visszafogott banki finanszírozást nem tudták külföldi banki, vagy vállalatcsoporton belüli finanszírozásra cserélni.

2009-től kezdődően azokban az ágazatokban volt tapasztalható a legnagyobb mértékű hitelezés-visszaesés, amelyek a leginkább érzékenyek a gazdaság ciklikus változásaira. Ilyenek a hazai keresletre jobban ráutalt mezőgazdasági, feldolgozóipari, kereskedelmi, vagy a vendéglátói szektorok. Ezekben az ágazatokban ráadásul mintegy 10 százalékponttal magasabb a kkv-k részaránya hozzáadott érték és foglalkoztatottság alapján, mint a nemzetgazdasági egészében tapasztalt átlag. Mindez azt is jelenti, hogy sérülékenységük okán viszonylag magas növekedési és foglalkoztatottsági áldozatot eredményez egy ebben a körben felmerülő akut hitelszűke.

1. ábra: A hitelezés alakulása 2009-2013 között, valamint az NHP hitelkihelyezések eloszlása ágazatonként



Az MNB a fenti makrogazdasági kockázatokat szem előtt tartva döntött 2013-ban a Növekedési Hitelprogram (NHP) elindítása mellett, amely célzott monetáris politikai eszközként a kkv-kat sújtó hitelpiaci sűrűlódásokat hivatott kezelni. A program először stabilizálta, majd 2015-re növekedésbe is fordította a hazai kkv szektor hitelezését.

Az NHP három szakaszában 2013 óta összesen 38 ezer vállalkozás jutott kedvező finanszírozáshoz mintegy 2 600 milliárd forint összegben. A három szakaszban legnagyobb arányban a mezőgazdasági, feldolgozóipari és kereskedelmi ágazatba sorolt vállalatok vettek részt, tehát azok, ahol korábban magas sérülékenységet azonosíthattunk. Jelentős részük a programnak köszönhetően kiválthatta a válság előtt felvett kockázatos devizahitelét. A magas készlet- és vevőforgási sebességgel jellemezhető kereskedelmi ágazatban a forgóeszköz-finanszírozási célú NHP hitelek segítették a napi működést. Továbbá magas azon vállalatok száma is, amelyek beruházási, bővítési céljait jelentős mértékben elősegítette a program.

A program mérsékelte továbbá a hitelek megújításából fakadó kockázatokat is. A válságot követően a vállalati hitelek átlagos futamideje ugyanis a banki kockázatkezelés eredményeként fokozatosan csökkent, így 2013-ban a hitelek több mint fele 1 éven belüli lejáratú volt. Mindez a hitelek megújítási és kamatkockázatán keresztül érdemi sérülékenységet hordozott magában. Az NHP azonban fix kamatozással és hosszú futamidőre nyújtott finanszírozási lehetőséget a vállalatok számára, így az átlagosan 6-7 éves futamidejű hitelek lényegesen csökkentették a szóban forgó kockázatokat.

Az NHP harmadik, kivezető szakaszában február elejéig mintegy 526 milliárd forint került lekötésre az összesen 600 milliárd forintos rendelkezésre álló keretből. Ebben a szakaszban kizárólag beruházási célú hitelre vagy eszközfinanszírozási célú lízingügyletre szerződhetnek a vállalatok forintban vagy euróban. A program I. pillérében létrejött szerződések átlagos ügyletmérete közel 22 millió forint, és az ügyletek több mint kétharmada mikrovállalkozásokhoz köthető. A devizapillérben továbbá közel 100 millió forint az átlagos ügyletméret, de itt a szerződések nagyobb része a külkereskedelmi kapcsolattal rendelkező, jellemzően közép- és nagyvállalatokhoz köthető.



1. táblázat: Az NHP harmadik szakasza keretében nyújtott hitelek eloszlása a finanszírozás módja szerint

NHP harmadik szakasz	I. (forint)pillér		II. (deviza)pillér	
	Új beruházási hitel	Új lízing	Új beruházási hitel	Új lízing
Szerződéses összeg	269,9 Mrd Ft	89,3 Mrd Ft	425,9 millió euro (132,9 Mrd Ft*)	108,5 millió euro (33,8 Mrd Ft*)
Átlagos hitelméret	38,6 millió Ft	9,2 millió Ft	1,36 millió euro (425 millió Ft*)	0,08 millió euro (24,2 millió Ft*)
Medián ügyletméret	13,9 millió Ft	5,2 millió Ft	400 ezer euro (124 millió Ft*)	60 ezer euro (18,9 millió Ft*)
Szerződéses összeggel súlyozott átlagos futamidő	9 év	4,8 év	8,9 év	4,1 év

* a kapcsolódó forint refinanszírozás alapján

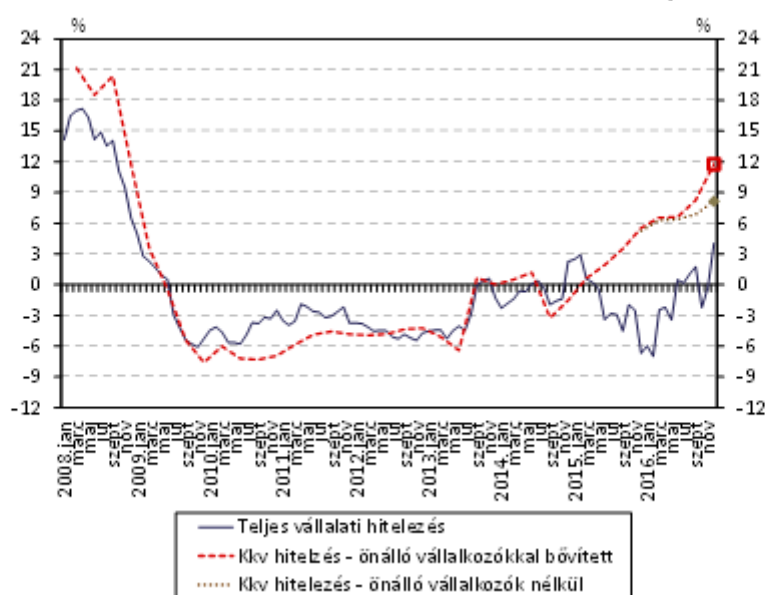
Felépülés piaci alapokon, megfelelő biztonsági hálóval

A vállalati hitelezés egészét 2014-ben és 2015-ben még gyenge folyamatok jellemezték az NHP-n kívüli hitelezést tekintve, amelyek nagyrészt egyszeri nagyvállalati ügyletekhez voltak köthetők (főleg azért, mert kedvezőbb külföldi forrással tudták kiváltani a meglévő hazait). A leginkább sérülékeny kkv szektor finanszírozáshoz jutását tehát biztosította az NHP, azonban mind a piaci alapú forint, mind pedig a devizaalapú finanszírozás tovább mérséklődött a hazai bankszektorban. Összességében tehát tovább szűkült a vállalati hitelezés ezekben az években.

2016-ra új fejezethez érkezett a hazai vállalati hitelpiac "válságos" története. Az alacsony kamatkörnyezet mellett javuló kilátások jellemezték a hazai magánszektor szereplőit, elérkezhetett tehát az idő a piaci hitelezés felélénkülésére is. Az MNB mindezt az NHP kivezetési szakaszával és a Piaci Hitelprogram (PHP) elindításával támogatta. A program keretében az MNB a kereskedelmi bankokkal kötött kamatcsere-ügylet segítségével a hosszú futamidejű, piaci alapú hitelezésre irányuló ösztönzési rendszert alakított ki. A programban részt vevő intézmények vállalták, hogy a kkv-hitelezési aktivitásukat az ügylet nagyságával arányosan, összesen 195 milliárd forint összegben növelik a program futamideje alatt.

2016-ra vonatkozó hitelintézeti statisztikák ismeretében elmondható, hogy év végére elérkezett a vállalati hitelezés teljes fordulata is. A NHP forint- és devizatranzakciói a várakozásoknak megfelelően bővítette a vállalati hitelezést, a korábbi évek tapasztalataival összhangban. 2016-ban azonban lényeges fordulatként értékelhetjük, hogy immár a piaci forint tranzakciók volumene is pozitív volt az év egésze során, így több mint 4 százalékkal, összesen 240 milliárd forinttal bővült a vállalati hitelezés a folyósítások és törlesztések egyenlegéeként.

2. ábra: A hitelintézeti szektor vállalati hitelezésének év/év növekedési üteme



A teljes vállalati hitelezés fordulatan túl a kkv-hitelezés gyorsuló ütemű növekedése jellemezte a hazai hitelpiacot. Előzetes adataink alapján az önálló vállalkozókkal bővített kkv-hitelezés közel 12 százalékkal bővült 2016-ban, de az önálló vállalkozók nélküli kkv-szektorban is a hitelezés kb. 8 százalékos bővülését figyelhettük meg.

A hitelválság rémképe helyett: kézzelfogható eredmények, javuló kilátások

Korábbi kutatásai eredményeink alapján jelentős lehet a MNB eddigi hitelösztönző programjainak növekedési hatása. A program keretében nyújtott hitelek csökkentették a vállalatok finanszírozási költségét, növelték ezzel a megvalósítható beruházások volumenét, továbbá csökkentették az eladósodott vállalatok sérülékenységét is. A vállalatok körében végzett felméréseink alapján jelentős lehet azon hitelfelvételek volumene, amelyek az NHP hiányában meg sem valósultak volna. A Piaci Hitelprogram pedig hozzájárult ahhoz, hogy a banki hitelezés a piaci keretek között is bővíthessen. Mindezek eredményeként becslésünk szerint az MNB hitelösztönző programjai 2013 és 2016 között évente átlagosan 0,6 százalékkal járultak hozzá a GDP növekedéséhez.

Várakozásunk szerint a vállalati hitelezés növekedési fordulata tartósan ígérkezik előretekintve, így az MNB által fenntarthatónak tartott 5-10 százalékos növekedési sávban alakulhat az elkövetkező években is. A NHP kivezetési szakaszát követően tehát arra számítunk, hogy a kkv-k finanszírozási szükséglete piaci alapon, megfelelő mennyiségben lesz kielégítve a bankszektor oldaláról. Az elmúlt években ugyanis a NHP közvetett hatásaként megerősödtek a bankok kkv üzletágai, míg a

PHP egészen 2019-ig nyújt pozitív ösztönzést a kkv-hitelezés bővítésére. Az kkv-k hitelezését segítő egyéb intézmények (pl. állami bankok és garanciaszervezetek) bővülő aktivitása továbbá szintén hozzájárul a kkv-hitelezés megfelelő mederben tartásához. A fenntartható kkv finanszírozás mennyiségi kritériumai tehát teljesülhetnek a jövőben is, ugyanakkor szem előtt kell tartani, hogy a megvalósuló finanszírozás a piaci igényekhez igazodó termékkínálattal teljesítse a megfelelő minőségi kritériumokat is.

A tényadatok átfogó értékelését, valamint a Piaci Hitelprogram első évének tapasztalatait a márciusban megjelenő Hitelezési folyamatok c. kiadványunkban mutatjuk be részletesen.

„Szerkesztett formában megjelent a Portfolió.hu oldalon 2017. február 14-én.”